

سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر احساس امنیت (مطالعه موردی: شهرستان کوه‌دشت)

دکترفرانک سیف‌الدینی*

داود عیوضلو**

محمود عیوضلو***

جهانبخش ریکا****

تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۰/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۴/۲۸

چکیده

سرمایه اجتماعی از مهمترین مفاهیمی است که امروزه تأثیر فراوانی بر تمامی جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جوامع دارد. از اینرو این موضوع در چند دهه گذشته مورد توجه اندیشمندان رشته‌های مختلف قرار گرفته است. سرمایه اجتماعی با تأثیری که بر احساس امنیت افراد دارد می‌تواند یکی از کلیدی‌ترین عوامل ارتقاء سطح احساس امنیت در بین جوامع انسانی باشد. از اینرو بررسی روابط سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در چارچوب دیدگاه‌های موجود هدف اصلی این تحقیق است. بدین منظور با روش تحقیق توصیفی-تحلیلی اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از منابع کتابخانه‌ای و با روش پیمایشی با انتخاب ۴۰۰ نمونه تصادفی در ۲ شهر و ۱۰ روستای شهرستان کوه‌دشت جمع‌آوری و مورد تحلیل قرار گرفت. برای سنجش سرمایه اجتماعی از متغیرهای اعتماد عمومی، اعتماد رسمی، مشارکت عمومی و مشارکت رسمی و برای سنجش احساس امنیت از متغیرهای احساس امنیت عمومی، رضایت از مسئولین امنیتی و ترس از انواع فضاهای شهری و روستایی استفاده شده است. نتایج تحقیق حاکی از وجود همبستگی معنادار بین متغیرهای اعتماد عمومی، اعتماد رسمی و مشارکت عمومی با متغیرهای احساس امنیت می‌باشد ولی از لحاظ مشارکت رسمی همبستگی معناداری با احساس امنیت مشاهده نمی‌شود. همچنین طبق یافته‌های تحقیق بین ویژگی‌های دموگرافیکی (جنسیت، سن و سطح تحصیلات) با سرمایه اجتماعی و احساس امنیت روابط معناداری مشاهده می‌شود.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، احساس امنیت، اعتماد، مشارکت، شهرستان کوه‌دشت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رساله جامع علوم انسانی

* استاد گروه جغرافیای انسانی دانشگاه تهران

** دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی D.Eyvazlu@yahoo.com

*** دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

**** دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه شهید بهشتی

۱- مقدمه و بیان مسئله

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوینی است که امروزه در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع مدرن مطرح گردیده است. در کلی‌ترین سطح، سرمایه اجتماعی ویژگی‌هایی از یک جامعه یا گروه اجتماعی است که ظرفیت سازماندهی جمعی و داوطلبانه برای حل مشکلات متقابل یا مسائل عمومی را افزایش می‌دهد. اصولاً سرمایه اجتماعی در ذات روابط اجتماعی وجود می‌آید و می‌توان با کارکردش آنرا تعریف کرد (الوانی، شیروانی : ۱۳۸۵). توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی در عمل لازم و ملزوم یکدیگرند؛ عبارتی نمی‌توان بدون عنایت به الزامات توسعه اجتماعی، از توسعه اقتصادی بهره‌مند شد (سعیدی، حسینی حاصل، ۱۳۸۷: ۲۶۰). به عقیده پاتنام از خصیصه‌های مهم سرمایه اجتماعی این است که پیوند ارتباطی میان افراد را تقویت می‌کند و پیوندهایی موجب ارتقاء همکاری و همبستگی میان اعضای جامعه می‌شود، همکاری جمعی، اعتماد اجتماعی و قابلیت مدنی آنها را نیز افزایش می‌دهد. نتیجه این وضعیت فائق شدن نیروهای همبستگی اجتماعی بر شرایط گسستگی اجتماعی است. در شرایط همبستگی اجتماعی افرادی که صاحب همبستگی اجتماعی هستند، افراد صاحب هویت می‌شوند و نظام اجتماعی نقطه اتکاء مناسبی برای آنها می‌شود در حالی که در شرایط گسستگی اجتماعی جامعه، نظام اجتماعی به شکل پراکنده در می‌آید در جامعه پراکنده شده احساس گم گشتگی، اضطراب و اندوه بر انسانها چیره می‌شود. (پاتنام، ۱۳۸۰: ۱۶۴) و در نتیجه احساس ناامنی افزایش می‌یابد. وجود اعتماد، فضایی را ایجاد می‌کند که فرد بتواند با آسودگی خاطر و احساس امنیت به فعالیت و کنشهای مفید اجتماعی بپردازد. در صورت فقدان اعتماد، نظم اجتماعی مختل می‌شود و جریان کنشهای اجتماعی دچار مشکل می‌گردد. فرد قادر نخواهد بود در هیچ یک از ابعاد زندگی کنش دیگران را پیش‌بینی کند و دایم در این ترس به سر می‌برد که دیگری که در کنش متقابل با اوست احتمال دارد به گونه‌ای عمل کند که به ضررش تمام شود و یا این که منافعش را به خاطر منافع خود به خطر اندازد. در چنین فضایی علاوه بر اینکه هزینه‌های افراد در برقراری ارتباط با دیگران افزایش می‌یابد، فرد با اضطراب و دلهره در کنشهای اجتماعی وارد می‌شود.

با توجه به اینکه دو مقوله اعتماد و مشارکت مهم‌ترین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی هستند از اینرو در جامعه‌ای که سطح اعتماد و مشارکت بالا باشد میزان احساس امنیت جانی، اقتصادی و اجتماعی افزایش می‌یابد. در این مقاله به بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر میزان احساس امنیت در شهرستان کوه‌دشت پرداخته می‌شود. در این مقاله ۴ متغیر اعتماد عمومی، اعتماد رسمی، مشارکت عمومی و مشارکت رسمی به‌عنوان متغیرهای مورد بررسی برای سنجش سرمایه اجتماعی و ۳ متغیر احساس امنیت عمومی، رضایت از مسئولین امنیتی و ترس

از انواع فضاها به‌عنوان متغیرهای احساس امنیت در نظر گرفته شده است. این مقاله به‌دنبال پاسخگویی به دو سوال زیر می‌باشد:

- چه رابطه‌ای بین متغیرهای سرمایه‌اجتماعی و احساس امنیت وجود دارد؟
 - آیا رابطه‌ای بین ویژگی‌های دموگرافیکی (جنسیت، سن و سطح تحصیلات) با متغیرهای سرمایه‌اجتماعی و احساس امنیت وجود دارد؟
- با توجه به سوالات تحقیق فرضیات زیر مطرح می‌گردد:
- به‌نظر می‌رسد سرمایه اجتماعی تأثیر مستقیمی بر روی احساس امنیت مردم دارد.
 - بین ویژگی‌های دموگرافیکی و متغیرهای احساس امنیت و سرمایه اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

ضرورت و اهداف تحقیق

در ارتباط با اهمیت و ضرورت سرمایه اجتماعی بر زندگی مردم مطالعات زیادی انجام شده و هرکدام از محققین از جنبه‌های مختلفی به این موضوع پرداخته‌اند. "فوکویاما به ارتباط سرمایه اجتماعی و مشکلات اجتماعی اشاره‌ای مستقیم دارد. از نظر فوکویاما سرمایه اجتماعی سرمایه‌ای است که اگر میزان حد مطلوبی از آن در جامعه جریان داشته باشد می‌تواند کنش‌ها را در زندگی اجتماعی بارور، مستعد و توانا سازد" (فوکویاما به نقل از مبارکی، ۱۳۸۳: ۳۰). از آنجائیکه سرمایه اجتماعی با مقولاتی همچون جرم، فروپاشی خانواده، خودکشی و سایر رفتارهای ناهنجار در ارتباط می‌باشد لذا بررسی این موضوع بخصوص در جامعه کنونی که میزان جرائم و خشونت‌ها بالا رفته، اهمیت دوچندانی می‌یابد. بعبارتی سطح بالای سرمایه اجتماعی بخصوص وجود اعتماد بالادر بین مردم می‌تواند از ظهور احساس ناامنی ممانعت به عمل آورد. "سامپسون از نظریه پردازان رویکرد اجتماعی معتقد است «که وجود ارزشهای مشترک مستحکم، کنترل پیوندهای اجتماعی قوی، انسجام اجتماعی بالا و سرمایه اجتماعی در میان ساکنان مناطق و محله‌های شهرها می‌تواند باعث توسعه احساس امنیت در افراد شود و در مقابل در شرایطی که در محلات شهرها کنترل اجتماعی به ویژه کنترل‌های غیررسمی و پیوندهای اجتماعی و سرمایه اجتماعی تضعیف شوند، به طور قطع شرایط احساس ناامنی در افراد افزایش خواهد یافت" (سامپسون به نقل از بیات، ۱۳۸۷: ۱۲۰). با توجه به مطالب گفته شده بررسی سرمایه اجتماعی و مطالعه تأثیر آن بر روی احساس امنیت مردم اهمیت خاصی دارد. در این مقاله نیز سعی شده به بررسی این موضوع در شهرستان کوهدشت پرداخته شود.

مبانی نظری

سرمایه اجتماعی

واژه و روح سرمایه اجتماعی سابقه ذهنی و طولانی در علوم اجتماعی دارد، ولی سابقه این اصطلاح به معنایی که امروزه به کار می‌رود به بیش از ۹۰ سال پیش (۱۹۱۶) و نوشته‌های سرپرست وقت مدارس ویرجینیای غربی لیدا جی هانیفان «Lyda J. Hanifan» در آمریکا بر می‌گردد. او در توصیف سرمایه اجتماعی می‌گوید "چیزی ملموس که بیشترین آثار را در زندگی روزمره مردم دارد؛ حسن نیت، رفاقت، همدلی و معاشرت اجتماعی در بین افراد و خانواده‌ها که سازنده واحد اجتماعی‌اند (ولکاک و نارایان، ۱۳۸۴: ۵۳۴). سرمایه به هر نوع دارایی که قابلیت تولید ایجاد کند اطلاق می‌شود. سرمایه را در یک تقسیم‌بندی کلان می‌توان به ۴ نوع تقسیم کرد: ۱- سرمایه مادی (Physical capital)؛ ۲- سرمایه انسانی (Human capital)؛ ۳- سرمایه دانشی (Knowledge capital)؛ ۴- سرمایه اجتماعی (Social capital) (قدوسی، ۱۳۸۴: ۱۲۹). از بین انواع سرمایه‌ها در این تحقیق تنها به سرمایه اجتماعی پرداخته می‌شود.

کاربرد مفهوم سرمایه اجتماعی به تدریج از دهه ۱۹۹۰ به بعد بویژه در رشته‌های اجتماعی، اقتصاد، سیاست و آموزش با کارهای افرادی چون؛ جیمز کلمن (J. Coleman)، پیر بوردیو (P. Bourdieu)، رابرت پاتنام (R. Putnam) و فرانسیس فوکویاما (F. Fukuyama) افزایش یافته است (الوانی، سید نقوی، ۱۳۸۱: ۱۴۷). سرمایه اجتماعی زاده کنش و واکنش افراد می‌باشد و محصول آشنا بودن و آشنا شدن و آشنا ماندن آدمیان با یکدیگر است و به چشم داشت‌هایی استوار است که از آشنایی جان می‌گیرد و در اکثر مواقع با گذر زمان می‌بالد و گسترده‌تر می‌شود (پیران، ۱۳۸۵: ۱۰). به نظر پاتنام ویژگی‌های حیات اجتماعی، شبکه‌ها-هنجارها و اعتماد، مشارکت کنندگان را قادر می‌سازد تا با یکدیگر عمل نموده و به صورت موثرتر و کارا تر اهداف مشترکشان را محقق سازد. در نتیجه سرمایه اجتماعی به پیوندهای اجتماعی و هنجارها و اعتماد لازم به آن اشاره دارد (غفاری، ۱۳۸۴: ۱۸).

از نظر پاتنام منظور از سرمایه اجتماعی وجوه گوناگون سازمانهای اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌هاست که می‌توانند با ایجاد و تسهیل امکانات هماهنگ، کارایی جامعه را بهتر کنند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۵۱). سرمایه اجتماعی را به طور خلاصه می‌توان شامل سرمایه و منابع حاصل از نهادها، روابط و هنجارهایی دانست که کنش متقابل اجتماعی جامعه را به لحاظ کمی و کیفی شکل می‌دهند (چلبی، ۱۳۸۴: ۳). اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، روابط و پیوندهای اجتماعی به عنوان مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، تأثیرات مفیدی در رشد و توسعه جوامع دارند. به همین دلیل در رویکردهای جدید توسعه، از جمله در رویکرد توسعه اجتماعی، برای سنجش فقر یا رفاه اجتماعی معرف‌هایی از قبیل روحیه اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است (قانع‌ی راد، ۱۳۸۴: ۲۳۵). سرمایه اجتماعی را

به‌طور خلاصه می‌توان شامل سرمایه و منابع حاصل از نهادها، روابط و هنجارهایی دانست که کنش متقابل اجتماعی جامعه را به‌لحاظ کمی و کیفی شکل می‌دهند (چلبی، ۱۳۸۴: ۳). از آنچه در تعاریف فوق استنتاج می‌شود سرمایه اجتماعی ترکیبی از اعتماد، مشارکت و پیوندهای اجتماعی در جامعه است که کیفیت این موضوع بر سایر جنبه‌های مردم تأثیرگذار می‌باشد.

امنیت

امنیت یکی از موضوعات مهم در هر اجتماعی است (یزدانی، صادقی، ۱۳۸۹: ۴۹) که معنای لغوی آن رهایی از تشویش، اضطراب، ترس (نصری، ۱۳۸۱: ۱۱۴) و همچنین احساس آرامش و اطمینان خاطر است (ماندل، ۱۳۷۹: ۴۴). برقراری امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌ها می‌باشد (خلیلی، ۱۳۸۱: ۴۴۸). در تعریفی دیگر امنیت مجموعه شرایط و وضعیتی است که موجب ثبات و آرامش خاطر در جامعه می‌گردد و ترس و خوف از نظر عامه مردم رخت برمی‌بندد (بیات، ۱۳۸۷: ۲). در فرهنگ معین امنیت با معانی ایمن شدن، در امان بودن و بی‌بیمی آمده است (معین، ۱۳۸۱: ۱۴۰). به این ترتیب می‌توان گفت امنیت به معنای فراغت از هر گونه تهدید و تعرض به حقوق و آزادی‌های مشروع و قانونی شهروندان است (کارگر، ۱۳۸۵: ۲). «در ماده هشتم اعلامیه حقوق بشر و شهروند ۱۷۹۳ فرانسه آمده است: امنیت عبارت است از حمایتی که جامعه به هر یک از افراد و اعضاء خود برای حفظ جان، حقوق و دارایی آنها اعطا کرده است، در ماده چهارم اعلامیه حقوق بشر سال هشتم انقلاب فرانسه آمده است: امنیت عبارت است از حمایت و معاونت همه جامعه برای تامین حقوق هر یک از اعضاء خود» (ناصری و رحیمی نژاد، به نقل از صالحی فر، ۱۳۸۷: ۵۳). با توجه به تعاریف فوق منظور از امنیت بیشتر بحث در امان بودن از خطرات و تهدیدها می‌باشد.

احساس امنیت

یکی از حقوق مشروع شهروندان، ایمن بودن در حین حضور در فضاهای شهری می‌باشد. این ایمنی باید از دو جنبه مورد توجه واقع شود: "۱- امنیت فیزیولوژیک: یعنی آزادی از آزارهای جسمی و فیزیکی ۲- امنیت روانی: یعنی داشتن حس مکان و حس تسلط بر فضا چه از نظر جغرافیایی و چه از نظر اجتماعی در یک جامعه" (حسینیون، ۱۳۸۶: ۸۷). مفهوم امنیت در فضای شهری از یک سو با جرم و از سوی دیگر با مفهوم بزه دیده و ترس از بزه دیده واقع شدن، ارتباط پیدا می‌کند. همچنین می‌بایست میان ترس و خطر، یا احساس امنیت کردن و در امان بودن تفاوت قائل شد. از نظر علمی درک اثرات جرم، یعنی ترس از وقوع جرم دبه اندازه خود آن، یعنی خطرهای آماری حاصل از وقوع جرم اهمیت دارد. واکنش نسبت به ترس از قربانی شدن، باعث می‌شود که بسیاری از مردم، از خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر

قرار گرفتن‌شان را کاهش دهند، که این خود می‌تواند منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در بیشتر فضاهای عمومی شود (Carmona, 2003, 119-120).

مفهوم احساس امنیت یکی از شاخصه‌های کیفیت زندگی در شهرهاست و آسیب‌های اجتماعی از مهمترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌روند (عظیمی، ۱۳۸۴: ۲۲). احساس امنیت را می‌توان در امان بودن یا در امان حس کردن خود از تهدید تعریف نمود (کامران، شعاع برآبادی، ۱۳۸۹: ۳۷). بنابراین احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی شهروندان از میزان وجود یا عدم وجود جرم و شرایط جرم خیز در آن جامعه باز می‌گردد و هر مقدار فراوانی جرم و شرایط جرم خیز بالاتر باشد احساس امنیت شهروندان پایین‌تر است (بیات، ۱۳۸۷: ۱۷). این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیر مستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامونی است و افراد مختلف به صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند (همان: ۴). در مجموع ممکن است در جامعه‌ای امنیت وجود داشته باشد ولی سطح احساس امنیت مردم پایین باشد؛ که این موضوع بستگی به عوامل مختلفی از جمله ویژگی‌های دموگرافیکی، پایین بودن سطح پیوند خانوادگی و محله‌ای دارد.

نظریه‌های امنیت و احساس امنیت

مطالعات انجام گرفته نشانگر این است که نظریه خاصی که به‌صورت خاص به مقوله احساس امنیت بپردازد وجود ندارد ولی بیشتر نظریه‌های مرتبط با احساس امنیت از درون نظریه‌های امنیت استنتاج می‌گردد. بطور مثال چلبی "ناامنی را ناشی از تضعیف اعتماد اجتماعی فرض کرده که خود ریشه در سیاسی شدن نظم اجتماعی دارد، به بیان اودر صورتی که نظم اجتماعی در جامعه‌ای بیشتر صبغه سیاسی به خود بگیرد و ابعاد اجتماعی- فرهنگی آن تضعیف شود، یعنی ضعف در اجتماع عام و وفاق اجتماعی عام، به همان نسبت نیز روابط بین کنشگران در تمام سطوح بر اساس سوگیری عاطفی و خاص‌گرا به صورت دوست و دشمن تعریف می‌شود و به همان نسبت میزان اعتماد اجتماعی متقابل و تعمیم یافته، تضعیف گشته و علقه امنیت آنها برجسته می‌گردد. در چنین نظامی افراد و گروه‌ها احساس امنیت مالی، جانی، فکری و جمعی نمی‌کنند" (چلبی: ۱۳۷۵: ۷۶). یکی از مهمترین نظریه‌ها در ارتباط با امنیت و احساس امنیت نظریه پیوند محله‌ای می‌باشد. این رویکرد بر عامل اعتماد بین مردم و بخصوص اعتماد در سطح محله اشاره دارد. "به اعتقاد «مری» ساکنینی که فاقد هر نوع پیوند و یا ارتباط اجتماعی بودند ترس بیشتری از جرایم داشتند (Merry: 1981: 38). از نظر فیشر نیز بی‌اعتمادی بین همسایگان و بین هم محله‌ای‌ها باعث می‌شود آنان ارتباطات کمتری داشته باشند. فقدان ارتباطات و فضای بی‌اعتمادی باعث می‌شود تا ساکنان نسبت به دنیای بیرون از خود ترس و واگه نشان دهند (Fischer, 1982: 70).

سرمایه اجتماعی و احساس امنیت

رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت توسط اندیشمندان و محققان زیادی تحقیق و بررسی شده است که هر کدام به این نکته اشاره دارند که هر چه جامعه‌ای از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار باشد میزان احساس امنیت در هنگام حضور در مکانهای عمومی افزایش می‌یابد.

جین جاکوبز بیان می‌کند که آرامش فضای شهری، ابتدا به وسیله شبکه ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می‌شود (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۵). او در مورد اینکه در یک فضای شهری همچون خیابان می‌توان با استفاده از مشارکت عمومی آرامش را ایجاد نمود اینگونه توضیح می‌دهد که می‌بایست همواره چشمانی خیابان را بنگرند، چشم‌های کسانی که ما آنها را مالکین طبیعی و حقیقی خیابان می‌نامیم... پیاده‌روه‌های خیابان می‌بایست به صورت مداوم مورد استفاده قرار گیرد، تا بر نگاه‌های موثر بر خیابان افزوده گردد و به مردم ساکن در خیابان آموزش داده شود (Jacobs, 1965: 45). دورکیم نیز بر این باور است که اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی قوی باشد، اعضای آن بیشتر محتمل است با ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی هم‌نوا شوند، ولی اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی ضعیف باشد، ممکن است مردم به سوی رفتار مجرمانه کشیده شوند. به بیان دیگر افرادی که با اجتماع خود همبستگی دارند، تمایل به تبعیت از مقررات آن دارند، به عکس کسانی که از اجتماع بریده‌اند، ممکن است تمایل به نقض آن مقررات داشته باشند (ستوده، ۱۳۸۴: ۱۳۵). امنیت جامعه‌ای از نظر بوزان به حفظ مجموعه ویژگی‌هایی ارجاع دارد که بر مبنای آن افراد خودشان را به عنوان عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می‌کنند یا به بیان دیگر، مربوط به جنبه‌هایی از زندگی فرد می‌شود که هویت اجتماعی (گروهی) او را سامان می‌بخشند. یعنی حوزه‌ای از حیات اجتماع که فرد خود را به ضمیر ما متعلق و منتسب می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند. مثل ما ایرانیان، ما زنان، ما مسلمانان. حال هر عامل و پدیده‌ای که باعث اختلال در احساس تعلق و پیوستگی اعضای گروه گردد و در واقع هویت گروه را به مخاطره اندازد تهدیدی برای امنیت اجتماع محسوب می‌شود. بدین جهت است که بوزان مفهوم ارگانیک‌ی امنیت جامعه‌ای را هویت دانسته و امنیت جامعه‌ای را مترادف امنیت هویت تلقی می‌کند. (نویدنی، ۱۳۸۲: ۶۵). از نظر گیدنز مسئله امنیت وجودی است که به عنوان یکی از صورتهای مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن می‌باشد. این اصطلاح به اطمینانی راجع است که بیشتر آدمها به تداوم و تشخیص هویت خود و دوام محیط‌های اجتماعی مادی کنش در اطراف خود دارند. احساس اعتمادپذیری اشخاص و چیزها، برای احساس امنیت وجودی اهمیت بنیادی دارد (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۱۲).

سنجش سرمایه اجتماعی

بطور کلی بمنظور سنجش سرمایه اجتماعی قاعده خاصی وجود ندارد و تمام محققان و اندیشمندان داخلی و خارجی برای سنجش آن مؤلفه‌های متعددی بیان می‌کنند. جدول زیر بصورت کلی شاخص‌های اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی را از نظر اندیشمندان مختلف نشان می‌دهد.

جدول شماره (۱) سنجش سرمایه اجتماعی از نظر متخصصان و پژوهشگران

نظریه پرداز	مؤلفه	نتیجه
پاتنام	آگاهی، مشارکت، نهادهای مدنی	افزایش این مؤلفه‌ها بیانگر پیوند محکم شبکه‌ای و همکاری شهروندان است
اینگلهارت	اعتماد	موجب تسهیل ارتباط و جریان اطلاعاتی می‌شود
فوکویاما	مؤلفه‌هایی که عدم وجود سرمایه اجتماعی را نشان می‌دهند: میان جرم و جنایت، فروپاشی خانواده و...	افزایش و کاهش این مؤلفه‌ها بر میزان سرمایه اجتماعی اثرگذار است
بولن و انیکس	مشارکت اجتماعی، کنش‌گرایی، احساس امنیت و اعتماد و پیوندهای همسایگی-دولتی و خانوادگی	رفاه و آسایش شهروندان را افزایش داده و روحیه جمعی را تقویت می‌کند
بورديو	مشارکت فرد در شبکه‌های اجتماعی	ایجاد شبکه‌هایی با هنجارهای متعارف و اعتماد
کلمن	اعتماد، اطلاع رسانی و مشارکت در گروه	افزایش پیوندهای اجتماعی و همیاری
اکارت و کراین	اعتماد به حکومت محلی، زیست پذیری	ارتباط سرمایه اجتماعی با توسعه منطقه‌ای

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۱.

با توجه به جدول شماره (۱) و براساس نقاط مشترک دیدگاه‌های فوق در زمینه سنجش سرمایه اجتماعی، در این تحقیق از مشارکت و اعتماد به عنوان اصلی‌ترین و پرکاربردترین مؤلفه‌ها بمنظور سنجش سرمایه اجتماعی استفاده گردید.

پیشینه تحقیق

گرین برگ و همکارانش (۱۹۸۲) نشان دادند که دل‌بستگی عاطفی به‌عنوان عنصر اساسی همبستگی اجتماعی، عامل اصلی کنترل منطقه‌ای به شمار می‌رود، چرا که احساس تعلق خاطر به اجتماع باعث می‌شود تا افراد احساس کنند که تحت کنترل اجتماع شان قرار دارند و اجتماع به فکر آنان است (Greenberg, 1982: 128). نجیبی ربیعی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای تحت عنوان

"بررسی عوامل موثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه" به این نتیجه می‌رسد که دو سوم از افراد در حد متوسطی احساس امنیت دارند. افرادی که سرمایه اجتماعی بیشتری دارند بیشتر احساس امنیت می‌کنند. به عبارت دیگر در بین اقشار نخبه جامعه و هم چنین صاحبان سرمایه اقتصادی، احساس امنیت کمتر است. در مجموع به نظر می‌رسد که طبق یافته‌های این پژوهش وجود و گسترش سرمایه اجتماعی در کلیت جامعه آثار مثبتی در پی دارد که یکی از آنها افزایش امنیت است.

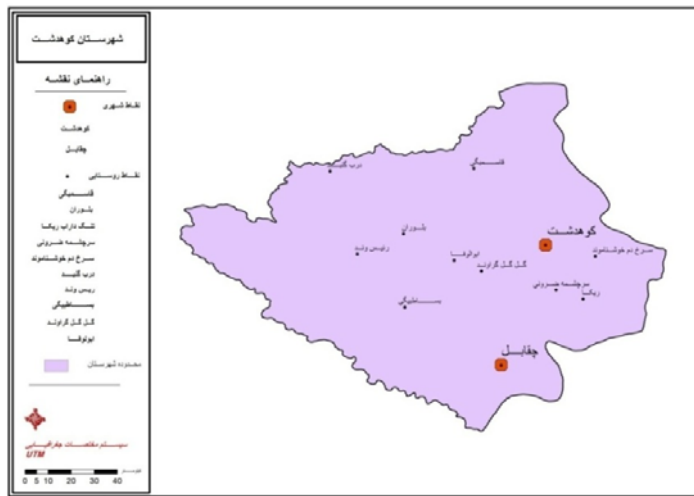
بر اساس نتایج تحقیق مرکز افکار سنجی دانشجویان تحت عنوان "بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان تهرانی" (۱۳۸۲) ۴۰ درصد پاسخگویان میزان امنیت منطقه و محل سکونت خود را زیاد ارزیابی کرده‌اند. ۶۰ درصد میزان امنیت شهر تهران را کم ارزیابی کرده‌اند و ۵۰ درصد نیز میزان امنیت در شهر تهران را کمتر از سایر مراکز استان‌های کشور دانسته‌اند. از دیگر یافته‌های قابل توجه در این تحقیق آن است که از دید پاسخگویان برخورداری از پشتیبانی مردم و برخورداری از حمایت خانواده و دوستان نقش بیشتری در تامین امنیت شهروندان دارد و برخورداری از پلیس توانمند در مرتبه پس از این دو قرار دارد.

بر اساس تحقیقی که اکارت و کراین (۲۰۰۶) پژوهشی با عنوان "زیست پذیری، ناامنی، سرمایه اجتماعی و اعتماد در حکومت محلی" در هسلت^۱ یکی از شهرهای اصلی بلژیک انجام دادند. یکی از ویژگی‌های خاص هسلت مدیریت ابتکاری آن با برنامه‌هایی برای ارتقاء (و انباشت) سرمایه اجتماعی در محله‌های شهری مختلف و نیز برنامه‌هایی برای افزایش مسولیت مدیران از طریق تقاضای سکنه، می‌باشد. آنها در این پژوهش دریافتند "رابطه قوی بین احساس امنیت و سرمایه اجتماعی در میان ساکنان هسلت وجود دارد. بر اساس این تحقیق افرادی که بیشتر در جلسات همسایه‌ای شرکت کرده‌اند از احساس امنیت بالاتری برخوردارند" (Ackaert & Craen, 2006). آنها در بخشی از این پژوهش به مقایسه احساس امنیت در منطقه هسلت و منطقه شهری دیگری به نام کول ماین (پژوهشی که پیشتر انجام گرفته بود) پرداختند. آنها نتایج حاصل پژوهش خود را با نتایج پژوهش منطقه کول ماین مقایسه نمودند. از جمله نتایج این تحقیق عبارتست از اینکه منطقه محل سکونت افراد بسیار بر احساس امنیت ایشان تأثیر گذار بوده است. به عبارتی ویژگی‌های منطقه در خصوص عواملی چون صدای ترافیک و خشونت خیابانی بر احساس امنیت سکنه تأثیر گذار است.

^۱ Haselt

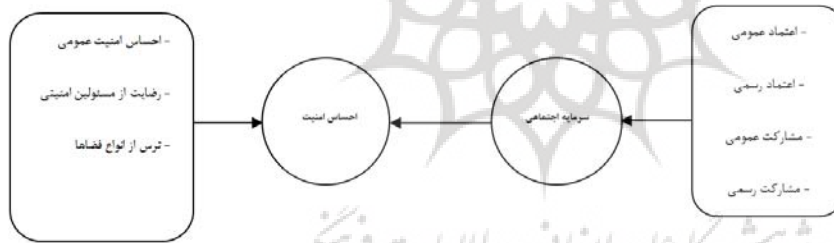
۱- روش تحقیق و جامعه آماری

برای سنجش روابط متغیرهای سرمایه اجتماعی و احساس امنیت روش تحقیق مقاله حاضر از نوع همبستگی می‌باشد. روش جمع‌آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی بوده و سنجش و ارزیابی نتایج با شیوه پژوهش میدانی تحقیق شده است. در این روش ابعاد کمی و کیفی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. ۲ نقطه شهری و ۱۰ نقطه روستایی به روش تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند و با استفاده از فرمول کوکران، ۴۰۰ پرسشنامه تهیه و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری گردید که با توجه به جمعیت نقاط شهری و روستایی شهرستان کوهدشت، ۱۸۵ پرسشنامه در سطح نقاط شهری و ۲۱۵ پرسشنامه نیز در روستاها به صورت تصادفی توزیع و تکمیل شد. با توجه به اینکه احساس امنیت در مناطق شهری و روستایی بنابر شرایط اجتماعی و محیطی با یکدیگر متفاوت می‌باشد لذا پرسشنامه‌ها هم در مناطق روستایی و هم در مناطق شهری توزیع و جمع‌آوری گردید. با توجه به اینکه جمعیت شهرستان کوهدشت طبق آمار سرشماری سال ۱۳۸۵، ۲۱۱۱۴۴ نفر بوده و از این تعداد ۹۹۲۹۶ نفر (۴۷ درصد) در نقاط شهری و ۱۱۱۸۴۸ نفر (۵۳ درصد) در نقاط روستایی ساکن بوده‌اند از این‌رو از مجموع ۴۰۰ پرسشنامه به نسبت جمعیت نقاط شهری و روستایی شهرستان کوهدشت، ۴۷ درصد تعداد پرسشنامه‌ها (۱۸۵ پرسشنامه) در نقاط شهری و ۵۳ درصد تعداد پرسشنامه‌ها (۲۱۵ پرسشنامه) در نقاط روستایی توزیع گردید. بمنظور اطمینان از اعتبار پرسشنامه از تحقیقات پیشین کمک گرفته شد و اصلاحات نهایی در سوالات پرسشنامه بعمل آمد. برای تعیین پایایی تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. در واقع آلفای کرونباخ نشانگر انسجام درونی و همسازی داخلی گویه‌ها به‌شمار می‌رود، که در این تحقیق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ بدست آمده است که در سطح مناسبی می‌باشد. داده‌های جمع‌آوری شده با کمک نرم افزار آماری SPSS در سطح آمار توصیفی و استنباطی مورد تحلیل قرار گرفتند.

شکل (شماره ۱) پراکندگی نقاط مورد بررسی در سطح شهرستان کوهدهشت

برای تجزیه و تحلیل متغیرها با توجه به نوع سؤالات از آزمون Pearson و T-Test استفاده شده است. اساس کار برای سنجش روابط سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در این تحقیق برمبنای چهار متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد عمومی، اعتماد رسمی، مشارکت عمومی و مشارکت رسمی) و سه متغیر احساس امنیت (احساس امنیت عمومی، میزان رضایت از مسئولین امنیتی و ترس از انواع فضاها) در شهرستان کوهدهشت می‌باشد. بر این اساس مدل مفهومی تحقیق در شکل زیر مطرح شده است.

شکل شماره (۲) مدل مفهومی سرمایه اجتماعی (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۰)

۲- نتایج و یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

- در این قسمت به یافته‌های توصیفی تحقیق در زمینه متغیرهای سرمایه اجتماعی و احساس امنیت به منظور خلاصه شدن مطلب بطور کلی اشاره می‌شود.
- سرمایه اجتماعی: در این مقاله سرمایه اجتماعی در ۴ بعد اعتماد عمومی، اعتماد رسمی، مشارکت عمومی و مشارکت رسمی مطالعه شده است.
- اعتماد عمومی: برای بررسی متغیرهای اعتماد عمومی میانگین اعتماد محاسبه شده است؛ بطوریکه اگر مقدار میانگین به عدد ۵ نزدیک باشد به معنای اعتماد خیلی زیاد و اگر به عدد ۱ نزدیک باشد به معنای اعتماد خیلی کم می‌باشد.
- اعتماد به خانواده: اعتماد به خانواده در شهرستان کوهدشت از وضعیت مناسبی برخوردار بوده و میانگین اعتماد ۴/۷۷ می‌باشد.
- اعتماد به خویشاوندان: میانگین اعتماد به خویشاوندان در شهرستان کوهدشت ۳/۹۲ می‌باشد که در مقایسه با اعتماد به خانواده از میزان کمتری برخوردار می‌باشد.
- اعتماد به مردم: میانگین اعتماد به مردم ۲/۹۷ می‌باشد؛ بدین معنی که بیش از ۵۰ درصد از پاسخگویان اعتماد متوسط به پایینی به مردم دارند.
- اعتماد رسمی:
- اعتماد به مسئولین: وضعیت اعتماد به مسئولین دولتی وضعیت مناسبی در این شهرستان نداشته و میانگین آن ۲/۴۲ می‌باشد.
- اعتماد به سازمانهای دولتی: برای سنجش اعتماد به سازمانهای دولتی به بررسی میزان اعتماد به چندین سازمان از جمله بانک، دادگستری، بیمارستان و ... پرداخته شد. میانگین اعتماد به مجموع سازمانها در این شهرستان ۳/۰۸ می‌باشد.
- مشارکت عمومی
- مشارکت در کارهای دسته جمعی: مشارکت مردم در کارهای دسته جمعی در شهرستان کوهدشت وضعیت نسبتاً مناسبی دارد؛ بطوریکه میانگین مشارکت ۳/۷۱ می‌باشد.
- مشارکت رسمی
- عضویت در نهادها و مؤسسات: بمنظور محاسبه میزان عضویت پاسخگویان در نهادها و مؤسسات، عضویت و یا عدم عضویت پاسخگویان در ۹ نهاد و مؤسسه مختلف از جمله گروههای ورزشی، سیاسی، اجتماعی و... مورد پرسش قرار گرفت. از اینرو هرچه میانگین به عدد ۹ نزدیکتر باشد بمعنای عضویت و مشارکت بیشتر می‌باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میانگین عضویت مردم در نهادها ۱/۱۵ می‌باشد که نشانگر این است که بطور متوسط مردم در ۱ نهاد و مؤسسه عضو می‌باشند.

احساس امنیت: در این مقاله احساس امنیت در ۳ بعد احساس امنیت عمومی، میزان رضایت از مسئولین امنیتی و ترس از انواع فضاها بررسی و مورد سنجش قرار گرفته است.

- احساس امنیت عمومی

احساس ناامنی در محله: میانگین احساس ناامنی در محله در شهرستان کوهدشت ۲/۴۱ می‌باشد. هرچه عدد میانگین به ۵ نزدیکتر باشد بمعنای احساس امنیت بیشتر و هرچه به عدد ۱ نزدیکتر باشد بمعنای احساس امنیت کمتر می‌باشد.

رضایت از امنیت فضای محله: میانگین رضایت از امنیت فضای محله ۳/۴ می‌باشد. که بیانگر این است که بیش از ۵۰ درصد از پاسخگویان در حد متوسط به بالایی از امنیت محله خود رضایت کافی ندارند.

تمایل به تغییر محل سکونت بخاطر ناامنی: میانگین تمایل به تغییر محل سکونت بخاطر ناامنی در شهرستان کوهدشت ۲/۸۱ می‌باشد. یعنی کمتر از ۵۰ درصد پاسخگویان مایل به تغییر محل سکونت خود بخاطر ناامنی محله دارند.

رضایت از مسئولین امنیتی: رضایت از مسئولین امنیتی وضعیت چندان مناسبی نداشته و میانگین رضایت از مسئولین امنیتی در این شهرستان ۲/۷۲ می‌باشد. بدین معنا که بیش از ۶۰ درصد پاسخگویان از مسئولین امنیتی در حد متوسط به پایینی رضایت دارند.

ترس از انواع فضاها: در این مقاله میزان ترس هرکدام از پاسخگویان شهری و روستایی در ۱۱ فضای متفاوت مورد پرسش قرار گرفته است. به منظور بررسی تفاوت در میزان ترس پاسخگویان شهری، میانگین ترس محاسبه شده است که هرچه میانگین به عدد ۵ نزدیکتر باشد بمعنی ترس زیاد و هرچه به عدد ۱ نزدیکتر باشد بمعنای ترس کم می‌باشد.

ترس از تاریکی: میانگین ترس از تاریکی ۳/۳۵ می‌باشد.

ترس از گوشه‌های پنهان: میانگین ترس از گوشه‌های پنهان در شهرستان کوهدشت ۳/۵ بوده و بدین معناست که بیش از ۵۰ درصد پاسخگویان ترس متوسط به بالا و ۵۰ درصد ترس متوسط به پایینی از گوشه‌های پنهان دارند.

ترس از پوشش گیاهی: از لحاظ ترس از پوشش گیاهی نامناسب که شرایط ایجاد جرم را فراهم می‌کند وضعیت کمی بهتر می‌باشد. میانگین ترس از پوشش گیاهی ۲/۹۶ است.

ترس از فضاهای متروکه: میانگین ترس از فضاهای متروکه ۳/۷۱ می‌باشد.

ترس از وسایل نقلیه: نتایج تحقیق حاکی از این است که میانگین ترس مردم در خیابانها و ترس از تصادف با وسایل نقلیه ۳/۲۶ می‌باشد.

ترس از مکان‌های پرزدحام: میانگین ترس از مکان‌های پرزدحام در بین پاسخگویان ۳/۰۵ است.

ترس از فضاهای بن بست: میانگین ترس از فضاهای بن بست در فضاهای شهری و روستایی ۳/۲۳ می‌باشد.

ترس از فضاهای قابل‌گریز: میانگین ترس از فضاهایی که امکان فرار کردن مجرم در آنها وجود دارد ۳/۳۱ می‌باشد بطوریکه تقریباً ۵۰ درصد پاسخگویان ترس متوسط به بالایی از این فضاها دارند.

ترس از مکانهای جاذب گروههای خاص: این مناطق، مکان‌هایی هستند که گروه‌های خاصی در آنجا تمرکز می‌یابند مثل قهوه‌خانه‌ها و... میانگین ترس از این مناطق ۳/۳۹ می‌باشد.

- ترس از مکانهای خلوت: میانگین ترس پاسخگویان از مکانهای خلوت به نسبت زیاد بوده و ۳/۶۸ می‌باشد؛ بطوریکه بیش از ۶۰ درصد پاسخگویان ترس متوسط به بالایی از این فضاها دارند.

ترس از اراذل و اوباش: ترس مردم از اراذل و اوباش و مکان‌هایی که حضور این افراد بیشتر است به مراتب بیشتر از سایر فضاها می‌باشد، بطوریکه میانگین ترس از این فضاها ۴/۴۵ می‌باشد. یعنی بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان ترس متوسط به بالایی از این فضاها دارند.

در مجموع میانگین ترس از فضاها در شهرستان کوه‌دشت ۳/۴۴ است که نشانگر این است که ۶۰ درصد پاسخگویان ترس متوسط به بالا و ۴۰ درصد ترس متوسط به پایینی از انواع فضاها دارند.

یافته‌های تحلیلی

- اعتماد عمومی و رسمی

در این تحقیق ابتدا به بررسی و سنجش همبستگی بین دو متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد عمومی و اعتماد رسمی) و سه متغیر احساس امنیت (امنیت عمومی، رضایت از مسئولین امنیتی، ترس از فضاها) در شهرستان کوه‌دشت پرداخته شده است. برای سنجش همبستگی بین متغیرهای سرمایه اجتماعی (اعتماد عمومی و اعتماد رسمی) با متغیرهای احساس امنیت در شهرستان کوه‌دشت، پس از ترکیب (Compute) کردن گویه‌های مربوط به متغیرهای اعتماد عمومی و رسمی و احساس امنیت از آزمون همبستگی پیرسون (Pearson Correlation) استفاده شد. این ضریب به منظور بررسی رابطه بین دو متغیر فاصله‌ای یا نسبی مورد استفاده قرار می‌گیرد (کلانتری، ۱۳۸۷: ۱۰۸).

جدول شماره (۲) سنجش همبستگی اعتماد عمومی با متغیرهای احساس امنیت در شهرستان کوهدشت

متغیر	آزمون پیرسون	امنیت عمومی	رضایت از مسئولین امنیتی	ترس از فضاها
اعتماد عمومی	Pearson Correlation	۰/۰۸۷	** ۰/۲۰۵	** -۰/۲۶۷
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۸۴	۰/۰۰	۰/۰۰
	N	۳۹۷	۳۹۷	۳۹۷

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

نتایج آزمون پیرسون برای سنجش همبستگی بین اعتماد عمومی و متغیرهای احساس امنیت نشان می‌دهد که همبستگی معناداری بین اعتماد عمومی و رضایت از مسئولین امنیتی در شهرستان کوهدشت وجود دارد. این همبستگی مستقیم بوده و در سطح ۰/۰۰ معنادار می‌باشد. بدین معنا که با افزایش اعتماد عمومی بر میزان رضایت از مسئولین امنیتی افزوده می‌شود. همچنین نتایج تحلیل نشانگر وجود رابطه معکوس معنادار بین اعتماد عمومی و میزان ترس از انواع فضاها می‌باشد. بطوریکه با افزایش اعتماد عمومی از میزان ترس از انواع فضاها کاسته می‌شود. البته شدت همبستگی در این آزمون در حد متوسط می‌باشد بطوریکه شدت همبستگی تقریباً ۰/۲ است.

جدول شماره (۳) سنجش همبستگی اعتماد رسمی با متغیرهای احساس امنیت در شهرستان کوهدشت

متغیر	آزمون پیرسون	امنیت عمومی	رضایت از مسئولین امنیتی	ترس از فضاها
اعتماد رسمی	Pearson Correlation	۰/۰۶۳	** ۰/۲۰۵	** -۰/۱۵۴
	Sig. (2-tailed)	۰/۲۱۲	۰/۰۰	۰/۰۰۲
	N	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

نتایج حاصل از بررسی همبستگی بین اعتماد رسمی و متغیرهای احساس امنیت حاکی از وجود رابطه معنادار مستقیم بین اعتماد رسمی و رضایت از مسئولین امنیتی می‌باشد که این همبستگی در سطح ۰/۰۰ یعنی با سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. همچنین همبستگی معکوس معنادار بین اعتماد رسمی و ترس از فضاها مشاهده می‌شود که این رابطه در سطح ۰/۰۰۲ معنادار می‌باشد. شدت همبستگی برای اعتماد رسمی و متغیرهای امنیت نیز در حد متوسط می‌باشد.

- مشارکت عمومی

در اینجا به سنجش همبستگی بین مشارکت عمومی و سه متغیر احساس امنیت در شهرستان کوهدشت با استفاده از آزمون پیرسون پرداخته شده است.

جدول شماره (۴) سنجش همبستگی مشارکت عمومی با متغیرهای احساس امنیت در شهرستان کوهدشت

متغیر	آزمون پیرسون	امنیت عمومی	رضایت مسئولین امنیتی	ترس از فضاها
مشارکت عمومی	Pearson Correlation	*۰/۱۸۹	۰/۱۰۳	-۰/۰۴۸
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۴۶	۰/۹۵۶	۰/۳۴۲
	N	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

نتایج آزمون پیرسون برای سنجش همبستگی بین مشارکت عمومی و متغیرهای احساس امنیت نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین مشارکت عمومی و احساس امنیت عمومی وجود دارد که این همبستگی در سطح ۰/۰۴۶ معنادار است. عبارتی با افزایش مشارکت عمومی بر میزان احساس امنیت عمومی مردم افزوده می‌شود. همچنین می‌توان گفت که شدت همبستگی در این آزمون ضعیف می‌باشد بطوریکه شدت این همبستگی کمتر از ۰/۲ است.

- مشارکت رسمی

با توجه با اینکه سؤالات مربوط به مشارکت رسمی (متغیر مستقل) از نوع اسمی دو گزینه‌ای بودند و از ۹ گویه برای سنجش میزان مشارکت استفاده شده بود، لذا سؤالات پس از ترکیب شدن به صورت فاصله‌ای تبدیل شدند؛ از اینرو برای سنجش همبستگی این متغیر با متغیر وابسته (احساس امنیت) از آزمون پیرسون استفاده گردید.

جدول شماره (۵) سنجش همبستگی مشارکت رسمی با متغیرهای احساس امنیت در شهرستان کوهدشت

متغیر	آزمون پیرسون	امنیت عمومی	رضایت از مسئولین امنیتی	ترس از فضاها
مشارکت رسمی	Pearson Correlation	۰/۰۰۶	۰/۰۰۲	۰/۰۴۰
	Sig. (2-tailed)	۰/۴۴۱	۰/۹۶۷	۰/۸۶۱
	N	۳۹۴	۳۹۴	۳۹۴

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین مشارکت رسمی و هیچ کدام از متغیرهای احساس امنیت وجود ندارد.

- ویژگی‌های دموگرافیکی

جنسیت: برای سنجش معنی‌داری تفاوت میانگین جنسیت و متغیرهای سرمایه اجتماعی و احساس امنیت با توجه به اینکه متغیر مستقل یعنی جنسیت از نوع اسمی دو گزینه‌ای بوده و متغیرهای سرمایه اجتماعی و احساس امنیت از نوع فاصله‌ای می‌باشند لذا از آزمون T-Test مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون T-Test برای سنجش تفاوت میانگین دو جامعه نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین پاسخگویان مرد و زن از لحاظ اعتماد رسمی وجود دارد که این تفاوت در سطح ۰/۰۰۳ معنادار می‌باشد. میانگین اعتماد رسمی مردان ۳/۱۹ و میانگین اعتماد رسمی زنان ۲/۹۳ می‌باشد که بیانگر بالا بودن اعتماد رسمی مردان نسبت به زنان می‌باشد. همچنین تفاوت معناداری بین مشارکت عمومی بین زنان و مردان در شهرستان کوهدهشت مشاهده می‌شود که این تفاوت در سطح ۰/۰۴۵ معنادار است. با مقایسه میانگین‌ها می‌توان گفت که میزان مشارکت عمومی مردان بیشتر از زنان می‌باشد.

نتایج آزمون نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین دو جامعه مردان و زنان از لحاظ رضایت از مسئولین امنیتی و ترس از فضاها وجود دارد که این تفاوتها با ضریب اطمینان ۹۹ درصد و در سطح ۰/۰۰ معنادار می‌باشند. تفاوت میانگین‌ها نشانگر این است که میزان ترس زنان از فضاها بیشتر از مردان می‌باشد. میانگین ترس زنان از فضاها ۲/۸۷ و میانگین ترس مردان ۲/۰۴ می‌باشد که نشانگر تفاوت زیاد مردان و زنان از لحاظ ترس از فضاهاست. این عامل باعث شده تا میزان رضایت زنان از مسئولین امنیتی پایین‌تر از مردان باشد. بطوریکه میانگین رضایت زنان از مسئولین امنیتی ۲/۵۵ و میانگین رضایت مردان ۲/۹۸ می‌باشد که حاکی از پایین بودن میزان رضایت زنان از مسئولان امنیتی است.

جدول شماره (۶) بررسی معنی‌داری بین جنسیت و متغیرهای سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در شهرستان کوهدهشت

متغیر	جنسیت	میانگین	T	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (sig)
اعتماد عمومی	مرد	۳/۹۷	۱/۰۵	۳۹۵	۰/۲۹۳
	زن	۳/۸۷			
اعتماد رسمی	مرد	۳/۱۹	۲/۹۷	۳۹۸	۰/۰۰۳
	زن	۲/۹۳			
مشارکت عمومی	مرد	۳/۸۵	۲/۰۵	۳۹۸	۰/۰۴۵
	زن	۳/۶۲			
مشارکت رسمی	مرد	۰/۱۴۳	-۱/۳۲	۳۹۲	۰/۲۲۱
	زن	۰/۱۶۹			
امنیت عمومی	مرد	۲/۸۴	۰/۹۶۷	۳۹۸	۰/۳۳۴
	زن	۲/۹			

ادامه‌ی جدول شماره (۶) بررسی معنی‌داری بین جنسیت و متغیرهای سرمایه‌اجتماعی و احساس امنیت در شهرستان کوه‌دشت

متغیر	جنسیت	میانگین	T	درجه آزادی (df)	سطح معنی‌داری (sig)
رضایت از مسئولین امنیتی	مرد	۲/۹۸	۴/۱۳	۳۹۸	۰/۰۰
	زن	۲/۵۵			
ترس از فضاها	مرد	۲/۲۴	-۹/۹۶	۳۹۸	۰/۰۰
	زن	۲/۸۷			

- سن

طبق نتایج آزمون پیرسون رابطه معناداری بین سن و اعتماد عمومی و اعتماد رسمی وجود دارد. این همبستگی مستقیم بوده و در سطح ۰/۰۰ معنادار می‌باشد. عبارتی با افزایش سن بر میزان اعتماد عمومی و رسمی افزوده می‌شود. همچنین همبستگی معکوسی بین سن و احساس امنیت عمومی مشاهده می‌شود. بدین معنا که با افزایش سن پاسخگویان میزان ترس آنها افزوده شده و احساس امنیت عمومی کاهش می‌یابد ولی این موضوع معنادار نمی‌باشد. همچنین رابطه معکوس معناداری بین سن و رضایت از مسئولین امنیتی وجود دارد که این امر در سطح ۰/۰۰۲ معنادار است. عبارتی با افزایش سن از میزان رضایت پاسخگویان کاسته می‌شود. همچنین نتایج تحلیل نشان می‌دهد که همبستگی مستقیمی بین سن و ترس از فضاها وجود دارد ولی این همبستگی معنادار نمی‌باشد.

جدول شماره (۷) بررسی معنی‌داری بین سن و متغیرهای سرمایه‌اجتماعی و احساس امنیت در شهرستان کوه‌دشت

متغیر	آزمون پیرسون	اعتماد عمومی	اعتماد رسمی	مشارکت عمومی	مشارکت رسمی	امنیت عمومی	رضایت از مسئولین امنیتی	ترس از فضاها
سن	Pearson Correlation	**۰,۳۹۷	**۰,۳۸۰	۰,۲۵	۰,۲۳	-۰,۰۰۵	** -۰,۱۵۹	۰/۰۰۵
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۶۲۳	۰/۷۳۷	۰/۹۱۵	۰/۰۰۲	۰/۹۲۸
	N	۳۸۵	۳۸۸	۳۸۸	۳۸۲	۳۸۸	۳۸۸	۳۸۸

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

- سطح تحصیلات

نتایج آزمون Pearson برای سنجش همبستگی بین سطح تحصیلات و متغیرهای سرمایه اجتماعی و احساس امنیت نشانگر این است که همبستگی معکوس معناداری در سطح ۰/۰۰ بین سطح تحصیلات و متغیرهای اعتماد عمومی و اعتماد رسمی وجود دارد. بطوریکه با افزایش سطح تحصیلات از میزان اعتماد پاسخگویان کاسته می‌شود. همچنین همبستگی معکوس و معناداری بین سطح تحصیلات و مشارکت عمومی مشاهده می‌شود. این همبستگی با ضریب اطمینان ۹۵ درصد و در سطح ۰/۰۴۶ معنادار است؛ بدین معنا که با افزایش سطح تحصیلات از میزان مشارکت عمومی کاسته می‌شود.

همچنین نتایج بررسی‌ها حاکی از وجود همبستگی مستقیم معنادار بین متغیر سطح تحصیلات و مشارکت رسمی می‌باشد. این همبستگی با ضریب اطمینان ۹۹ درصد و در سطح اطمینان ۰/۰۰ معنادار است. علت این موضوع می‌تواند بدلیل احتمال عضویت بیشتر افراد با تحصیلات بالا در نهادها و ادارات باشد. همچنین می‌توان به وجود رابطه معکوس بین سطح تحصیلات و ترس از فضاها اشاره کرد. ولی این موضوع معنادار نمی‌باشد.

جدول شماره (۸) بررسی معنی‌داری بین تحصیلات و متغیرهای سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در شهرستان کوهدشت

متغیر	آزمون پیرسون	اعتماد عمومی	اعتماد رسمی	مشارکت عمومی	مشارکت رسمی	امنیت عمومی	رضایت از مسئولین امنیتی	ترس از فضاها
تخصیلات	Pearson Correlation	**-.۰/۲۹۷	**-.۰/۲۳۹	*-.۰/۰۹۶	**۰/۲۵۴	۰/۰۸۳	۰/۰۱۳	-۰/۰۳۹
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۴۶	۰/۰۰	۰/۰۹۷	۰/۷۹۸	۰/۴۳۸
	N	۳۹۷	۴۰۰	۴۰۰	۳۹۴	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed) * Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

۳- بحث و نتیجه‌گیری

یکی از مهمترین مباحث مطرح شده در سرمایه اجتماعی، ارتباط مردم با یکدیگر است. بطوریکه مردم با ارتباط با یکدیگر و در کنار هم قادر به انجام کارهایی هستند که بصورت فردی قادر به انجام آن نیستند. مردم با دیگر اعضای یک شبکه منبعی قوی به نام سرمایه اجتماعی ایجاد می‌کنند. همچنانکه پائنام نیز تأکید می‌کند، یکی از مهمترین کارکردهای سرمایه اجتماعی کاهش میزان جرم و جنایت، کاهش اضطراب و استرس، کاهش بیماری‌ها و مشکلات روحی و افزایش احساس آسودگی خاطر و احساس امنیت می‌باشد. از اینرو یکی از راه‌های

کاهش جرائم و افزایش احساس امنیت در جامعه استفاده از کارکردهای سرمایه اجتماعی از طریق ارتقاء سطح پیوندهای اجتماعی و همچنین کنترل غیررسمی می‌باشد. اهمیت موضوع احساس امنیت و همچنین نقش و کارکردهای سرمایه اجتماعی هدف و ضرورت این تحقیق را دوچندان می‌کند.

با توجه به مطالعات انجام شده به این نتیجه می‌رسیم که در مجموع رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت وجود دارد؛ بطوریکه بین اعتماد عمومی و رضایت از مسئولین امنیتی و ترس از فضاها همبستگی معناداری مشاهده شد. همچنین از لحاظ اعتماد رسمی با متغیرهای احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد. طبق یافته‌های تحقیق از لحاظ مشارکت عمومی و احساس امنیت عمومی نیز رابطه معناداری وجود دارد؛ بطوریکه با افزایش مشارکت عمومی بر احساس امنیت عمومی مردم افزوده می‌شود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از لحاظ مشارکت رسمی با احساس امنیت همبستگی معناداری وجود ندارد. از اینرو فرضیه اول تحقیق به اثبات می‌رسد. همچنانکه فیشر نیز معتقد است اعتماد یکی از مهمترین عوامل ایجاد احساس امنیت در جامعه می‌باشد، در این تحقیق نیز در جامعه مورد مطالعه سرمایه اجتماعی و علی‌الخصوص اعتماد اجتماعی باعث کاهش ترس و افزایش احساس امنیت بعنوان یکی از مهمترین شاخص‌های کیفیت زندگی شده است.

در زمینه ویژگی‌های دموگرافیکی نیز نتایج حاکی از وجود تفاوت معنادار بین جنسیت و اعتماد رسمی، مشارکت عمومی، رضایت از مسئولین امنیتی و ترس از فضاها وجود دارد. بطوریکه میزان اعتماد رسمی و مشارکت عمومی در بین مردان بیشتر از زنان می‌باشد؛ درحالیکه میزان رضایت از مسئولین امنیتی در بین زنان کمتر از مردان بوده و میزان ترس از فضاها نیز در بین زنان بیشتر از مردان است. می‌توان چنین گفت که بخاطر بالا بودن میزان مشارکت و اعتماد در بین مردان نسبت به زنان، مردان ترس کمتری از فضاها داشته و در پی آن رضایت بیشتری از مسئولین امنیتی نسبت به زنان دارند؛ اگرچه ممکن است عوامل دیگری نیز در این موضوع تأثیرگذار باشند. پایین بودن سطح رضایت زنان از عملکرد مسئولان امنیتی نیز می‌تواند بدلیل نیاز بیشتر زنان به حمایت از سوی مسئولان باشد. از اینرو افزایش حضور مأموران امنیتی در فضاهای جرم‌خیز و همچنین حمایت قانونی بیشتر می‌تواند باعث افزایش سطح احساس امنیت زنان گردد.

از لحاظ سن نیز همبستگی معنادار بین سن پاسخگویان و اعتماد عمومی و رسمی بدست آمد؛ بطوریکه با افزایش سن بر اعتماد پاسخگویان افزوده می‌شود. همچنین نتایج تحقیق حاکی از وجود رابطه معکوس بین سن و رضایت از مسئولین امنیتی می‌باشد؛ بطوریکه با افزایش سن از میزان رضایت پاسخگویان از مسئولین امنیتی کاسته می‌شود. البته کاهش سطح رضایت از مسئولین امنیتی می‌تواند بعلاوه سطح اعتماد عمومی پایین در جامعه ما تلقی گردد.

از لحاظ سطح تحصیلات نیز می‌توان چنین گفت که رابطه معکوس معنادار بین سطح تحصیلات و اعتماد عمومی، اعتماد رسمی و مشارکت عمومی وجود دارد. بطوریکه با افزایش سطح تحصیلات از میزان اعتماد و مشارکت عمومی مردم کاسته شده است. همچنانکه واضح است پایین بودن سطح اعتماد در بین مردم مهمترین عامل در کاهش سطح مشارکت آنها می‌گردد. لذا با افزایش سطح اعتماد عمومی مردم مشارکت نیز به تبع آن می‌تواند افزایش پیدا کند. همچنین نتایج حاکی از وجود همبستگی مستقیم معنادار بین سطح تحصیلات و مشارکت رسمی می‌باشد. یعنی با افزایش سطح تحصیلات، میزان مشارکت رسمی پاسخگویان در نهادها و موسسات افزایش می‌یابد. با توجه به نتایج آزمون‌های آماری فرضیه دوم تحقیق نیز به اثبات می‌رسد.

در مجموع یافته‌های این تحقیق در چارچوب مبانی نظری می‌باشد. همچنانکه مبنای نظری این تحقیق حاکی از تأثیر عدم همبستگی‌های اجتماعی بر افزایش اضطراب و اندوه می‌باشد، یافته‌های این تحقیق تأییدی بر این موضوع می‌باشد. فوکویاما نیز بر تأثیر سرمایه اجتماعی بر افزایش سطح مشارکت مردم در امور محله اشاره می‌کند و یا سامپسون نیز بر تأثیر پیوندهای اجتماعی و انسجام اجتماعی بر روی احساس امنیت تأکید می‌ورزند. همچنین به اعتقاد مری افرادی که فاقد پیوندهای اجتماعی هستند میزان ترس از جرم (FOC)^۱ نیز در بین آنها بیشتر می‌باشد. فیشر و جین جاکوبز نیز بر نقش اعتماد بین همسایگان بر روی آرامش در فضاها تأکید می‌کنند. با توجه به مبنای نظری تحقیق می‌توان گفت که می‌توان از کارکردهای سرمایه اجتماعی بمنظور افزایش احساس امنیت استفاده کرد که نتایج این تحقیق نیز بیانگر این موضوع می‌باشد.

با توجه به رابطه مستقیم بین اعتماد و مشارکت و احساس امنیت، پیشنهاد می‌شود جهت افزایش احساس امنیت عمومی و کاهش ترس از جرم در فضاهای شهری با اتخاذ روش‌هایی میزان مشارکت را در بین مردم افزایش داده شود. که با افزایش مشارکت اعتماد افراد نیز افزایش خواهد یافت. در این پروسه با توجه به وجود رابطه بین جنسیت و شاخص‌های مشارکت و اعتماد، اولویت سیاست‌گذاری باید به نحوی باشد که باعث افزایش مشارکت در بین زنان شود.

همچنین با افزایش مشارکت زنان در امور مدیریت محله و... میزان ترس آنها از فضاهای شهری و روستایی کاسته خواهد شد. البته غیر از عوامل اجتماعی موثر بر ترس از جرم در فضاهای شهری و روستایی، نحوه طراحی فیزیکی بناها و فضاها نیز موثر می‌باشد که باید به عملکرد امنیتی آنها نیز توجه داشت و همچنین با اتخاذ تدابیری می‌توان باعث افزایش مشارکت و پیوندهای محله‌ای شد که در این راستا موارد زیر پیشنهاد می‌شود: تاسیس

^۱ Fear of Crime

پارک‌های کوچک به حالت نیمه‌عمومی برای ایجاد پیوندهای محله‌ای بمنظور ارتقاء سطح سرمایه اجتماعی؛ ساخت دیوار برای باغ‌های داخل شهر و تبدیل آنها از فضاهای متروکه و پرت به فضاهای خصوصی.

شپوه‌شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

- ۱- الوانی، سید مهدی، سید نقوی، میر علی (۱۳۸۱) سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه‌ها، فصلنامه مطالعات مدیریت بهبود و تحول، بهار و تابستان ۱۳۸۱، شماره ۳۳ و ۳۴، صص: ۳-۲۶.
- ۲- الوانی، سید مهدی، شیروانی، علیرضا (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی (مفاهیم، نظریه‌ها و کاربردها)، انتشارات مانی.
- ۳- بیات، بهرام (۱۳۸۷) تبیین جامعه شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی (با تأکید بر نقش پرداخت رسانه‌ای و سرمایه اجتماعی)، دو فصلنامه علوم اجتماعی (نامه علوم اجتماعی)، تهران، زمستان ۱۳۸۷، شماره ۳۵، صص: ۱۳۲-۱۱۵.
- ۴- پاتنام، روبرت (۱۳۸۰) دموکراسی و سنت های مدنی. ترجمه محمد تقی دلفروز. تهران، دفتر مطالعات و تحقیقات وزارت کشور.
- ۵- پیران، پرویز (۱۳۸۵) کار پایه مفهومی و مفهوم سازی سرمایه اجتماعی با تأکید بر شرایط ایران، رفاه اجتماعی شماره ۲۳، صص: ۹-۴۴.
- ۶- چلی، مسعود (۱۳۸۴) تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان، مجله جامعه شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲، صص: ۳-۴۴.
- ۷- چلی، مسعود (۱۳۷۵) جامعه شناسی نظم، تهران نشر نی.
- ۸- حسینیون، سولماز (۱۳۸۶) ایجاد حس مکان در فضاهای شهری، مجله شهرداریها، شماره ۸۲.
- ۹- خلیلی، رضا (۱۳۸۱) مهاجرت نخبگان، پدیده‌های اجتماعی یا موضوع امنیت ملی، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره دوم، صص: ۴۴۱-۴۲۳.
- ۱۰- ستوده هدایت الله (۱۳۸۴) آسیب شناسی اجتماعی، انتشارات آوای نور، تهران، چاپ پانزدهم.
- ۱۱- سعیدی، عباس، حسینی حاصل، صدیقه (۱۳۸۷) شالوده مکانیابی و استقرار روستاهای جدید، انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی؛ معاونت عمران روستایی.
- ۱۲- صالحی فر، حسن، (۱۳۸۷) رابطه نابرابری اجتماعی و احساس امنیت در شهر مشهد، پایان نامه کارشناسی ارشد، برنامه ریزی رفاه دانشگاه علامه طباطبائی دانشکده علوم اجتماعی.
- ۱۳- عظیمی هاشمی، مژگان (۱۳۸۴) تحلیل مقایسه ای احساس امنیت اجتماعی-اقتصادی مردم مشهد و کشور، مجله فرهنگ خراسان، سال پنجم، شماره ۱۲. تابستان ۸۴.
- ۱۴- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۴) سنجش سرمایه اجتماعی، مجموعه مقالات سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، صص: ۶۱-۸۲.
- ۱۵- قانع‌راد، محمد امین (۱۳۸۴) رویکرد توسعه اجتماعی به برنامه ریزی فقر زدایی در ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۸، صص: ۲۶۲-۲۲۳.
- ۱۶- قدوسی، حامد (۱۳۸۴) رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی در منظر نهادگرایی، مجموعه مقالات نخستین سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

- ۱۷- کامران حسن؛ شعاع بر آبادی، علی (۱۳۸۹)، بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی مطالعه موردی؛ شهر تایباد، مجله جغرافیا، سال هشتم، شماره ۲۵، تابستان ۸۹، صص: ۴۶-۲۵.
- ۱۸- کلانتری، خلیل (۱۳۸۷) پردازش و تحلیل داده هادر تحقیقات اجتماعی - اقتصادی (با استفاده از نرم افزار SPSS)؛ فرهنگ صبا؛ تهران.
- ۱۹- کارگر، بهمن (۱۳۸۵) محله‌گرایی و امنیت، مجله سپهر، شماره ۵۷، صص: ۲۵-۱۹.
- ۲۰- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷) پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ سوم، تهران، نشر نی.
- ۲۱- ماندل، رابرت (۱۳۷۹) چهره متغییر امنیت ملی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.
- ۲۲- مبارکی، محمد (۱۳۸۳) بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم، پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد پژوهش اجتماعی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- ۲۳- مدیری آتوسا، (۱۳۸۵) جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ۶، شماره ۲۲ صص ۱۱-۲۸.
- ۲۴- معین، محمد (۱۳۸۱) فرهنگ فارسی معین، چاپ هشتم، انتشارات امیرکبیر.
- ۲۵- نجیبی ربیعی، مریم (۱۳۸۳) بررسی عوامل موثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تاکید بر سرمایه، پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۲۶- نصری، قدیر (۱۳۸۱) معنا، ارکان جامعه شناسی امنیت، فصلنامه مطالعات راهبرد، شماره ۲۶، صص: ۱۳۲-۱۱۲.
- ۲۷- نوید نیا، منیژه (۱۳۸۲) درآمدی بر امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره ۱۹، بهار ۸۲.
- ۲۸- ولکاک، مایکل؛ نارایان، دیپا (۱۳۸۴) سرمایه اجتماعی و تبعات آن برای نظریه توسعه، پژوهش و سیاستگذاری، سرمایه اجتماعی؛ اعتماد، دموکراسی و توسعه (گردآورنده: کیان تاخبخش، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان)، تهران، شیرازه.
- ۲۹- یزدانی، عنایت‌الله، صادقی، زهرا (۱۳۸۹) امنیت اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران در قالب تهدیدات فرهنگی - اجتماعی، ماهنامه مهندسی فرهنگی سال چهارم شماره ۳۹-۴۰، صص: ۶۴-۴۸.
- 30- Ackaert, J. & Craen, V.M. (2006) **Quality of Social Existence in Local Democracy**. Paper to be presented at the XVI ISA World Congress of Sociology, Durban, South-Africa, 23-29 July 2006./ RC03 Sessions.
- 31- Carmona, M. (2003). "Heath, Tim.; Oc, Taner; Tiesdell, Steve. Public Places, Urban Spaces", Oxford, Architectural Press.
- 32- Fischer, C. (1982), **To Dwell among Friends**, Chicago, University of Chicago.
- 33- Greenberg, S; Rone, W. & Williams, L. (1982), **Safety in Urban Neighborhoods**, Population and Environments, 5.
- 34- Jacobs, J. (1965), **The Dead and Life of Great American Cities**, New York, Random House.
- 35- Merry, S. (1981), **Urban Danger. Life in a Neighborhood of Strangers**, Philadelphia, Ternp) & University.